

FÁNKMÉRGEZÉS

Galambos Viktor

Már egy pár nappal ezelőtt megjelentek a fánkok mindenütt, a cukrászdáktól kezdve, supermarketeken át, a legkisebb vegyeskereskedésig, minden lehető és lehetetlen helyen: irodákban, vendéglőkben. Végül akárkihez megy az ember vendégségbe, ha semmi mással nem, de fánkkal biztosan megkínálják így Hanuka táján, itt Izraelben. Előreláthatóan épp oly súlyos fánkmérgezéssel végzi az ünnepeket, mint amilyen bejgli mérgezéssel jár a karácsony Magyarországon.

Részünkről tegnapelőtt kezdődött a fánk-kúra, a szomszéd falu kultúrházában, ahová Hanuka ünnepélyre voltunk hivatalosak. Gyertyagyújtás után, egy kvíz következett, a Hanukával kapcsolatban. Élvezet volt hallgatni a szenilisnek gondolt öregeket, hogy milyen pontosan és kimerítően ismerik a történelmi eseményeket, amelyek a Makabeusok harcához vezettek.

A történet ismét csak azt bizonyítja, hogy az igazán művelt emberek, a széles látókörüknél fogva toleránsak és el tudják fogadni a mások kultúráját, viszont a félműveltek csak gyűlölködéssre és aljasságokra képesek.

Volt Nagy Sándornak egy igen művelt utódja - Ptolemaios Philadelphos, Egyiptom uralkodója, az, aki a híres Alexandriai könyvtár félmillió kötetét gyűjtötte össze. Mivel a zsidó kultúra és vallás is érdekelte - hallott a Bibliáról -, kérte a jeruzsálemi főpapot, küldjön neki tudósokat, akik le tudják fordítani Mózes könyveit görög nyelvre. A főpap hetvenkét írástudót küldött. Ezek egymástól függetlenül fordították a Bibliát Fárosz szigetén, mint a király vendégei. A hetvenkét fordítást azután összehasonlították és megállapították, hogy semmilyen eltérés nem volt köztük. A király elragadtatva, gazdagon megajándékozva küldte vissza az írástudókat, és élvezettel tanulmányozta a szentírást, annak dacára, hogy megmaradt a saját hitében.

Ezt a fordítást nevezték el a hetven tudósról "Septuagintának " Ez még K.E. körülbelül háromszáz évvel történt. Száz évvel később, az utolsó Ptolemaios, már egy félművelt zsarnok

volt. Azon sértődött meg, hogy mikor Jeruzsálemben meglátogatta a templomot, ott nem engedték be a Szentek Szentélyébe, ahová csak a főpap léphetett be egyszer egy esztendőben - Hosszúnappkor. Hazatérve, bosszúból, az előkelő alexandriai zsidókat a cirkusz arénájába, az elefántok közé vetette, hogy azok tiporják el őket. De az elefántok csodálatos módon a közönségnek rontottak és azt taposták össze.

Ezek után a zsidók örömmel fogadták Szíria királyát, Antiochust, aki kiszorította a Ptolemaios-okat a Szentföldről. De az öröm korainak bizonyult, mert Antiochus utódai is csak a könnyed görög életformát vették át, nem a kultúrát. Negyedik Antiochus Epiphanes már egyenesen istennek tartotta magát, és erőszakkal akarta a zsidó nép hellenizálását. A gazdag fiatalok benne is lettek volna - és mivel titokban Szíria már adót fizetett a terjeszkedő római birodalomnak, Epiphanes, kihasználta a hellenizálódó réteget, és a főpapok viszályait arra, hogy egy általa kinevezett főpap a templom kincseit is Damaszkuszba küldje. A templomba pedig beállították Zeusz szobrát - megszenteltetve azt.

Vidéken is szobrokat állítottak és kényszerítették az embereket, hogy áldozzanak nekik. A nép ellenszegült, az Epiphanes emberei pedig gyilkoltak öreget, asszonyt, gyereket. Tegnap is Hanná-ról énekeltünk, akinek sorban megölték hét gyermekét, végül őt magát is, mert nem akartak a bálványnak áldozni. Modiinban (jelenleg Jeruzsálem és Tel Aviv között levő város) Matitjahu volt a főpap. Őt akarták rávenni őt fiával együtt, hogy áldozzon a bálványnak. Ezt kereken megtagadta. És mikor egy fiatalember ezt mégis megtette, a főpap ott helyben megölte a vétkezőt.

Matitjahu fia Juda, átlátta, hogy ebből a helyzetből az egyetlen kivezető út a szír csapat megsemmisítése lehet. Ily módon indult a Makkabeusok felkelése az ország minden részében egy időben. A sokat szenvedett emberek Juda Matitjahu köré gyűltek, aki kitűnő hadvezérnek minősült, kemény harcmodora miatt nevezték el Makkabi-nak, az-az pörölynek.

Ő róla szól Händel "Juda Makkabi oratóriuma", amelyre Beethoven irt variációkat és most a Hanuka ünnepnapjaiban sokszor fogjuk hallani a rádióban. A Makkabeusok kikergették a szíretet az ország egész területéről. Visszafoglalták Jeruzsálemet, kitisztították a templomot, és kivilágították az egész várost, hogy győzelmüket méltón megünnepeljék. A monda szerint egy problémájuk maradt, hogy a templom örökmécsesébe szentelt olajat, csak hét nap alatt lehetett elkészíteni. Az ünneplés megkezdésekor a mécsesben már csak egy napra való olaj volt, de csoda folytán, ez nyolc napra elegendő maradt a világításhoz.

Innen a szertartásos gyertyagyújtás szokása. Minden nap, eggyel többet gyújtanak meg, míg az utolsó nap, nyolc gyertya ég a nyolcágú "hanukiá"-kban (nem menorah), és innen a szokás, hogy olajban sült ételeket esznek az ünnep alatt.

Visszatérve a nyugdíjasok Hanuka ünnepélyére: Két hivatásos énekes zenekísérettel Hanuka énekeket és más dalokkal együtt a hetven-nyolcvan éves "lányokkal". Ennek a közös éneklésnek különös ünnepi varázsa van. Miután az egyik énekes kijelentette, hogy bármilyen nyelven tud dalolni - csak kérjék nyugodtan - énekelt is mindenféle nyelven, kérésre még magyarul is elhangzott, hogy: "Az a szép, az a szép, akinek a szeme kék...". Persze az ő

magyar kiejtése is rokon az én ivrit dialektusommal.

Ezután a tartalmas ünnepi műsor után következett a fánkmérgezés első kísérlete, amit tegnap otthon folytattunk, miután az unokám gyertyát gyújtott. Megettünk egy csomó krumplit és almát pongyolában - elvégre az is olajban sül -, és nem árt egy kis változatosság a hagyományban sem.

De az utána felfalt fánkok különösen finomak voltak. A menyem, Gala hozta őket egy Haifai Magyar cukrászdából. Ezeket a fánkokat németül "Berliner"-nek hívják, magyarul pedig az Ínyesmester Szakácskönyve szerint - amely pontosan olyan öreg mint jómagam -, Farsangi Fánk a nevük, és főleg Vízkereszt napjára készítik.

Ivritül a fánkot szufgania-nak hívják. És esszük... bárhogyan is nevezik.